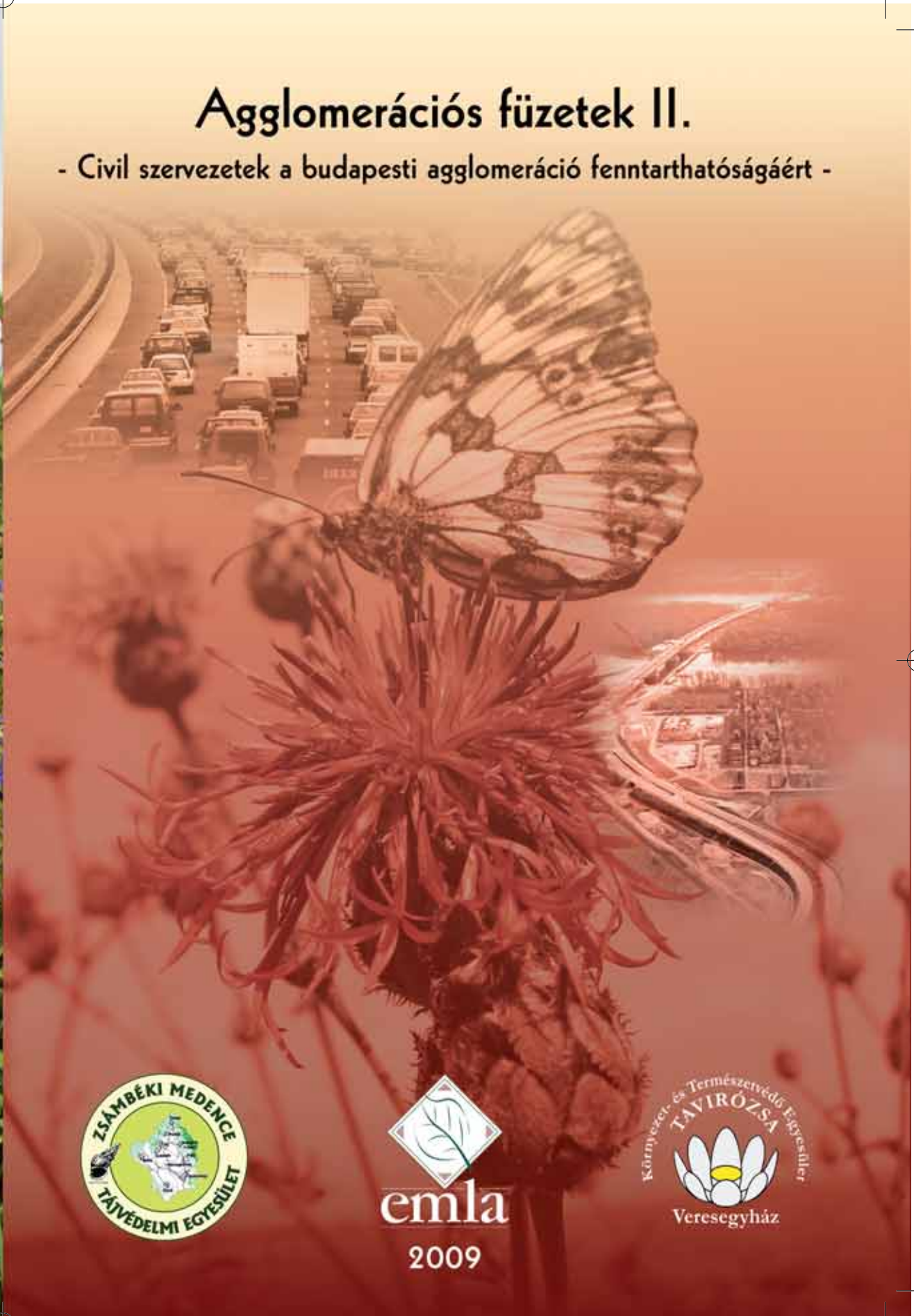

Agglomerációs füzetek II.

- Civil szervezetek a budapesti agglomeráció fenntarthatóságáért -

2009

Tartalom

	Oldal
Előszó.....	1
Berki András, Tatár Sándor: Mit várnak el az Önkormányzatok a környezetvédelem terén a civil szervezetektől, a lakosságtól? – egy kérdőíves felmérés tanulságai.....	2
Tatár Sándor: Természetkárosítás és „következményei” az Ivacs-láprét Természetvédelmi Területen (veresegyházi esettanulmány).....	9
Dr. Berki Zsuzsanna: Jogi lehetőségek a zöldfelületek megóvása érdekében.....	14
Zsarnóczy István: 20 év!.....	19

Támogató:

Kiadók:

EMLA Egyesület

1076 Budapest, Garay u. 29-31. www.emla.hu

Adószám az 1%-hoz: 18041033-2-42

Tavirózsa Környezet- és Természetvédő Egyesület

2112 Veresegyház, Huba u. 43. www.tavirozsa-egyesulet.hu

Adószám az 1%-hoz: 18672356-1-13

ISSN 2060-3312

A kiadvány újrahasznosított papírból készült.

Szerkesztette: Tatár Sándor (Tavirózsa Egyesület) Fotók: Tatár Sándor (TS), Zsarnóczy István (ZSI)

Nyomdai előkészítés: Bereczki Barna Zoltán Nyomdai kivitelezés: Anno 2002 Bt.

Példányszám: 1000 db

Természetkárosítás az Ivacs-láprét
TT-en (Veresegyház, TS)

Esőzés okozta szennyvízkiömlés
Pátyon (ZSI)

A védett kornistárnics
(*Gentiana pneumonanthe*)
egy állománya is elpusztult
a beavatkozás során
(Ivacs-láprét TT, TS)

Hátsó borító:

Háttér fotó: védett szibériai nőszirmos növénytársulás (Ivacs-láprét TT, TS)

Fotó: mára felszámolt illegális hulladéklerakó Páty község határában (ZSI)

4. Média, sajtó

Egy adott ügy befolyásolásában igen fontos szerepe van a helyi, regionális és országos sajtónak. Ezen belül meg kell keresnünk azokat a szövetségeseinket (ezek lehetnek állandóak), akik az adott ügyszőz éppen elérhetőek. Az állandó kapcsolatokkal nincs baj, ők tudják mi a feladat. Az alkalmi tollforgatókat azonban a mi általunk képviselt ügy mellé kell állítani. Hogy mit tudnak Ők (velünk együtt) tenni? Rendkívül sokat! Felhívják a közvélemény, a döntéshozók, az ügyben érdekeltek, és az ügyben ELLENÉRDEKELTEK figyelmét. Gondolom, feltűnt, hogy milyen gyakran utalok a konkurenciára, az ellenérdekeltekre. Meggyőződésem, és több évtizedes tapasztalatom, hogy hatalmas erő rejlik ebben, amit nem kihasználni egyenesen bűn volna. Nem egy esetben, pont a **konkurens cég** sűg, illetve **ad át információkat**. Persze **ettől még nem kell szeretnünk** a konkurens céget, de az információkat mindenképpen a jó cél érdekében fel kell használnunk!

Tudnunk kell azt is, hogy a **helyi civil szervezetek** nagyon nagy erőket tudnak megmozgatni. Itt nem feltétlen csak a "zöld gondolkodásúakra" utalok, hiszen azokkal egy hajóban evezünk, hanem pl. a különböző egyletek, dalárdák, nyugdíjas csoportok, vagy akár a helyi focicsapat tagjaira. Mindenkire, akik nagy számban összejönnek közértben, kocsmában, vagy a templom előtt és BESZÉLGETNEK.

Nagyon fontos, hogy előre meghatározzuk, kik szólalhatnak meg, pl. televízió- vagy rádióriport készítése során, illetve kik nyilatkozzanak a sajtó képviselőinek. Minden általunk fontosnak tartott és felkarolt ügyben (és itt értelemszerűen elsősorban a környezet-, természet és egészségvédelemmel kapcsolatos ügyekről beszélék) tanácsos alkalmazni a következőket:

- az **üzeneteink legyenek mindig egyszerűek**,
- az akcióinkról (lobbi tevékenységünk kezdetén) akár mi magunk, vagy az általunk felkért szakemberek nyilatkoznak, lehetőleg ne akarjunk egy levegővétellel, egy szuszra elmondani mindent az adott ügyre vonatkozóan. Mindig tudni kell visszafogni magunkat!

5. Az üzenet megfogalmazása és az ügy megközelítése

Megtalálni - különösen az elején, - hogy mi is legyen az a lényegre törő, rövid üzenet, amire azonnal felkapják az emberek a fejüket.

Úgy gondolom, nem kell ecsetelni, hogy napjainkban nem igen akad olyan ember, aki felfigyelne egy pelenka vagy egy korpás hajról szóló hirdetésre. De emlékezzenek csak rá, hogy mekkorát szűlt annak idején, amikor egy úr a "boltját" egy szakadt hullámpapírra kűsgyerekirással írt címmel kezdte el reklámozni. Tehát röviden, tömören és olyan információkat közöljünk, amire azonnal felfigyelnek az emberek. A figyelem felkeltésre folyamatosan igénybe kell venni mindenekelőtt az **írott sajtót, a televíziót, a rádiót**. De fontosak a szűrólapok, a falufórumok, a kis és nagycsoportos viták, az adatvédelmi és az állampolgári jogok biztosának állásfoglalásai, a helyi népszavazás intézménye. Tehát **folyamatosan**, szakadatlan **a figyelem középpontjában kell tartani az adott ügyet**. Természetesen nem szabad kihagyni, illetve tudatosítani kell minden résztvevőben, hogy szükség esetén a bírósági út, mint jogorvoslati lehetőség igénybevételelől sem riadunk vissza. Tehát a lényeg, hogy fontos ügyekben össze kell fogni a különböző társadalmi szervezeteknek, és egymást kell segíteni.

Kivétel nélkül minden akciónknál kikértük a lakosság véleményét. Ez ugye természetes, hiszen civil környezetvédőként (de képviselőként is) a lakosság érdekében tettük azt, amit helyesnek találtunk. Tevékenységünk legitimitását a lakosság többségének támogatása adta és adja. Ennek módja a tiltakozó aláírások begyűjtése, vagy esetenként a helyi népszavazás kikényszerítése. Tapasztalatom szerint a jómódú társadalmi rétegek (például egy új lakóparkban élők) esetében a stabil egzisztencia gyakran lehetővé teszi, hogy a nyomásgyakorlás különböző törvényes eszközeivel éljenek.

Fontos a megközelítés. A teljesség igénye nélkül, például akcióink során nem egy hatalmas vegyi anyag raktár felépítése ellen emeltük fel a szavunkat egy természetvédelmi terület szomszédtságában, hanem azért, hogy a környezetre kevesebb potenciális kockázattal bíró létesítmény települhessen ide.

Előszó

Tisztelt Olvasó!

Nagy örömmre szolgál, hogy immár másodízben nyílik lehetőségem az Agglomerációs Füzetekhez előszót írni. Az érem másik oldala ugyanakkor korántsem ilyen fényes: a budapesti agglomeráció bőséges tárházát kínálja a különböző környezetvédelmi problémáknak, ezért mindig van miről írunk, van mivel foglalkozunk.

Az EMLA Egyesület és a Tavirózsa Egyesület szervezésében 2008-ban megrendezett I. Zöldgyűrű Konferencia (melynek előadás anyagai részben az Agglomerációs Füzetek I-ben jelentek meg) egyik fő tanulása, hogy a megfelelő szakmai háttérrel és tapasztalattal rendelkező civil környezetvédő szervezetek helyi, térségi szinten általában képesek a környezetvédelmi érdekek érvényesítésére, azonban a kezelendő környezeti konfliktusok száma meghaladja kapacitásukat. Pozitívum, hogy a konferencián részt vevő társadalmi szervezetek, önkormányzatok és hatóságok képviselői között elindult egy párbeszéd, melyet reményeink szerint tovább erősít a 2009. május 22-én megrendezésre kerülő II. Zöldgyűrű Konferencia is. E ponton utalhatok arra, hogy a jelen kiadványunkban ismertetett kérdőíves felmérés eredményei szerint az önkormányzatok döntő többsége elismeri a civil környezetvédő szervezetek szakmai munkáját és készek az együttműködésre. (Ez utóbbit az is bizonyítja, hogy az agglomeráció 81 önkormányzatának közel fele visszaküldte kitöltött kérdőívünket.) Egyúttal ajánlom a T. Olvasó figyelmébe a zöldfelületek védelme kapcsán készült elgondolkodtató esettanulmányt és a témához kapcsolódó, a hatályos jogi eszközöket bemutató, igen hasznos összefoglaló munkát. Végül, de nem utolsósorban az Agglomerációs Füzetek II. negyedik cikke a környezetvédelmi érdekek hatékony érvényesítésének legfontosabb stratégiai és kommunikációs szabályait, lehetőségeit mutatja be. Ezek alkalmazása növelheti a civil környezetvédő szervezetek munkájának eredményességét, de adott esetekben az egyes állampolgároknak vagy akár önkormányzati képviselőknek is támaszt jelenthetnek.

A fenntartható fejlődést (ill. a fenntarthatóságot) veszélyeztető folyamatoknak számos oka van, azonban a környezeti problémák megelőzésében és kezelésében ezek nyilvánosságra hozatala, illetve a tájékoztatás, szemléletformálás sokat segíthet. Jelen kiadványunk is ezen célokat szolgálja, melynek olvasásához ezúton kívánok hasznos időtöltést!

2009. május 11.

Tatár Sándor
szerkesztő

Mít várnak el az Önkormányzatok a környezetvédelem terén a civil szervezetektől, a lakosságtól? - egy kérdőíves felmérés tanulságai -

A 2008-ban indított Zöldgyűrű Programunk célja, hogy segítse a kommunikációt, illetve együttműködést az Önkormányzatok és a környezetvédő civil szervezetek között, valamint annak elérése, hogy utóbbiak szakmai partnerként részt vehessenek a döntéshozatalban. Ennek során igen fontosnak tartjuk a környezettudatos szemlélet átadását a kölcsönös érdekek tiszteletben tartásával. Fő alapelvünk a környezeti, társadalmi és gazdasági oldalt egyforma súllyal kezelő, a jövő nemzedékek érdekeit is szem előtt tartó fenntartható fejlődés, melynek véleményünk szerint a helyi, térségi döntéshozási folyamatokban is meg kell jelennie.

Ezen közös munka reményében küldtünk el 2009 márciusában postai úton egy kérdőívet az agglomeráció 81 településének, illetve polgármesterének, környezetvédelmi munkatársának címezve. A felmérés célja egyrészt a települések környezeti problémáinak és azok okainak feltárása, másrészt a civil környezetvédő szervezetek elvárt és valós szerepének, környezetvédelmi érdekérvényesítő-képességének tisztázása volt, önkormányzati szemszögből. A kérdőív összeállítása során arra törekedtünk, hogy kitöltése gyorsan menjen, ezért zömében feleletválasztós kérdéseket tettünk fel. A kérdőív elektronikus formában is letölthető volt az EMLA Egyesület honlapjáról (www.emla.hu).

A március 20-án kipoztázott kérdőívekre 2009. április 20-ig 38 válasz érkezett. Egy kérdőíves felmérés során a **47%-os részvétel** magasnak mondható, mely feltehetően nem csak a rövid és lényegretörő kérdés-feltevésnek, hanem a környezetvédelmi ügyek fokozódó súlyának, jelentőségének, illetve a szemléletváltozásnak is köszönhető. Az alábbiakban a kérdőívek kiértékelését és a levont tanulságokat mutatjuk be.

1. Mennyi a település lakóinak száma?

5000 fő alatt	19 település	50 %
5000-10000 fő között	10 település	26 %
10000-15000 fő között	3 település	8 %
15000 fő fölött	6 település	16 %

2. Természet- és/vagy környezetvédelemmel foglalkozó társadalmi szervezet működik a településen?

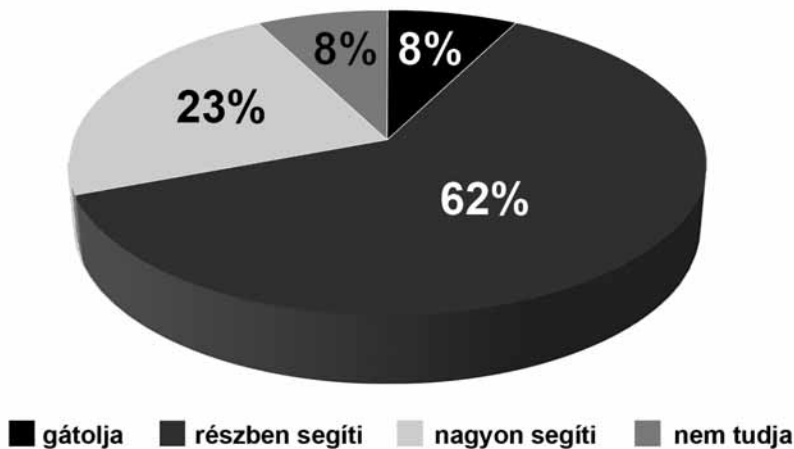
igen	27 igen (71%; 14 budai, 12 pesti, + Budapest)
nem	11 nem (29%; 7 budai, 4 pesti)

A válaszadó települések 71%-án van természet- és/vagy környezetvédelemmel foglalkozó társadalmi szervezet. Az országos szinthez képest magas arány közvetve a környezeti problémák relatív gyakoriságát jelzi. Jellemzően a kis (5000 fő alatti lélekszámú) településeken nincs ilyen szervezet (a 11 nem válaszból 9 innen került ki). Ennek elsősorban az lehet az oka, hogy a falvakban általában kevesebb a környezeti konfliktus (pl. ipari beruházás vagy jelentős közlekedés kapcsán), mely lakossági összefogást indukálna.

3. Amennyiben igen, működése mennyire segíti a település fejlődését?

gátolja	2
részben segíti	16
nagyon segíti	6
nem tudja	2

1. Hivatkozás: Az agglomeráció "budai" oldala: ide soroltuk az északnyugati, a nyugati és a déli szektort (21 válaszoló település). "Pesti" oldal: északi, keleti és délkeleti szektorok (16 válaszoló település; szektorok: "A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről" szóló 2005. évi LXIV. tv. alapján).

1. grafikon

A környezetvédő társadalmi szervezetek elismertségét, munkáját dicséri, hogy a válaszadó önkormányzatok döntő többségének (85%) véleménye szerint tevékenységük a települések fejlődését részben vagy nagyon segítik.

4. Volt a településen szervezett civil, lakossági fellépés valamely, beruházás, építkezés (bevásárlóközpont, ipari park, útépités, stb.) ellen?

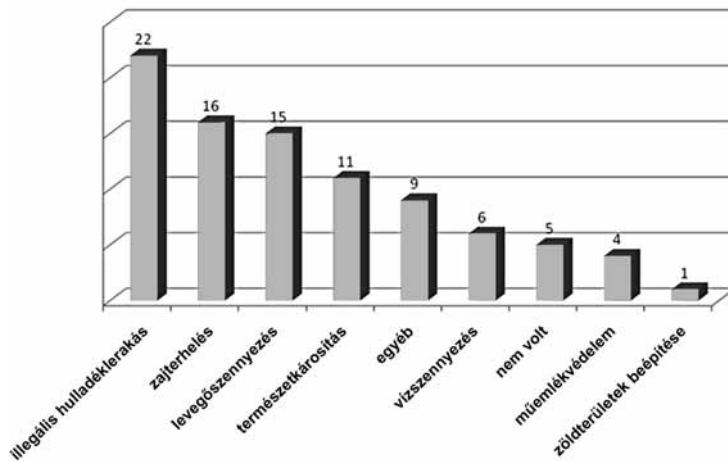
igen	15 igen (39%)	(8 budai, 6 pesti, + Bp.)
nem	23 nem (61%)	(13 budai, 10 pesti)

A 39%-os arány valószínűleg magasabb, mint az országos átlag, melyet az EMLA Egyesület jogi ügyeinek száma és megoszlása is alátámaszt.

5. Mely területeken volt civil szervezeti, lakossági panasz, tiltakozás az elmúlt években? (Több is megjelölhető!)

levegőszennyezés	15
vízszennyezés	6
természetkárosítás	11
zöldterületek beépítése	1
zajterhelés	16
illegális hulladéklerakás	22
műemlékvédelem	4
egyéb	9
nem volt	5

Lakossági panasz, tiltakozás legtöbb esetben illegális hulladéklerakás miatt volt (az összes "szavazat" negyede), amely a települések méretétől függetlenül mindenhol probléma. Jelentős még a zaj- és levegőszennyezés (18, ill. 17%) is, melynek forrása elsősorban a közúti gépkocsi közlekedés (ingázás és egyéb forgalom). Valamelyest meglepő, hogy az önkormányzatok tájékoztatása alapján a zöldterületek beépítése kapcsán csak egy esetben volt tiltakozás (az is egy 5000 fő alatti kistelepülésen), pedig a válaszadók között olyan gyorsan terjeszkedő települések is voltak, mint például Telki, Csomád, Dunaharaszti vagy Dunakeszi. Az új lakóövezetek kialakításával ugyan gyakran csökkennek a zöldterületek, azonban az agglomerációba költözők döntően éppen ilyen helyekre telepednek le. Talán ezzel magyarázható a kis arányú tiltakozás. (Ugyanakkor nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy a lehetséges 9 válaszból az "előkelő" 4. helyezést érte el a természetkárosítás elleni panasz.) Az egyéb kategóriát csak kettő esetben részletezték (bányanyitás, fakivágás).

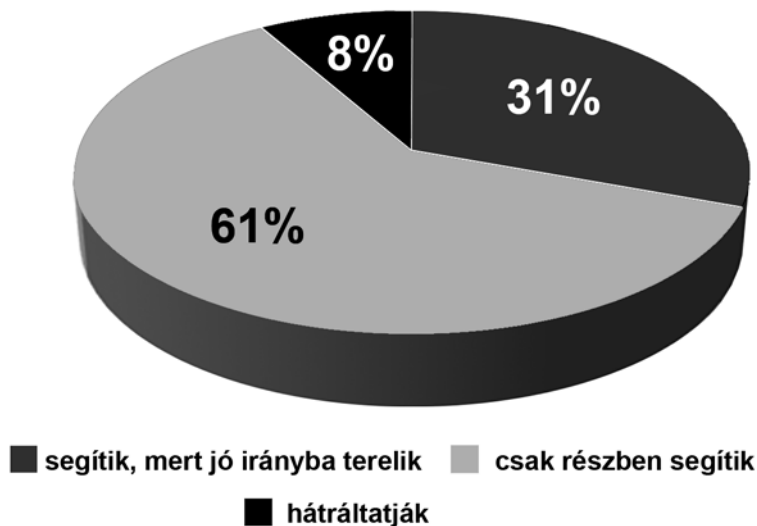

2. grafikon

6. Ön szerint a civil környezetvédő szervezetek hogyan befolyásolják a településfejlesztési folyamatokat?

segítik, mert jó irányba terelik	11
csak részben segítik	22
hátráltatják	3

A válaszadó Önkormányzatok 92 %-a szerint a környezetvédelmi szervezetek segítik a településfejlesztési folyamatokat, és mindössze 3-an (8 %) ítélik meg úgy, hogy hátráltatják. A 3. kérdéshez hasonló arányok jöttek ki, mely azt mutatja, hogy az egyes önkormányzatok véleménye megegyezik e kérdésben, függetlenül attól, hogy van-e az adott településen környezetvédő társadalmi szervezet vagy nincs. Ez is jelenti, hogy a környezetvédelmi érdekek elismertetésére közel egyforma esély van minden településen. Megjegyzendő, hogy a válasz lehetőségek és a települések mérete között nem találtunk szignifikáns összefüggést. (Az összesen 36 válasz annak köszönhető, hogy ketten nem válaszoltak.)

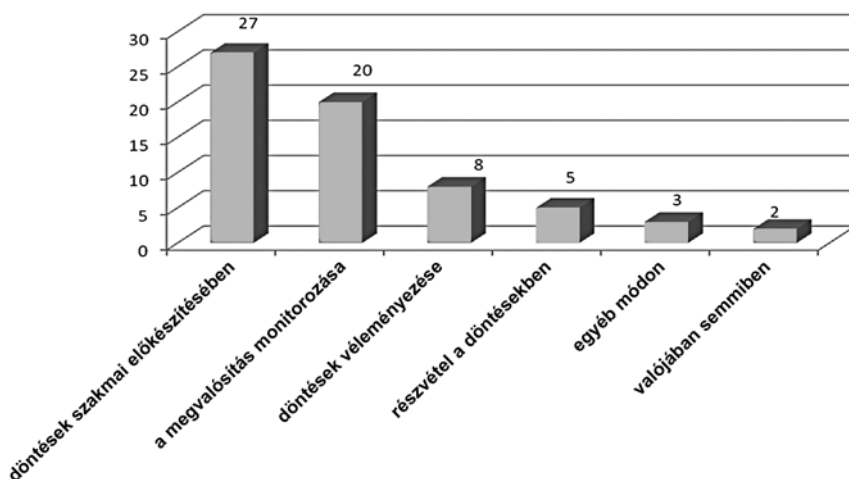

3. grafikon

7. Ön szerint egy civil környezetvédő szervezet, lakossági csoport miben tudná/tudja segíteni az Önkormányzat munkáját? (Több is megjelölhető!)

részvétel a döntések szakmai előkészítésében	27
részvétel a döntésekben	5
döntések véleményezése	8
a megvalósítás monitorozása	20
valójában semmiben	2
egyéb módon:	3

A települések szerint a civilek leghatékonyabban a döntések szakmai előkészítésében és a megvalósítás monitorozásában tudnának segíteni (42, ill. 31%-nyi "szavazat"). Mivel végső soron a döntések meghozatalakor dől el egy adott fejlesztés, beruházás sorsa, az ebben való részvétel elengedhetetlen a konfliktusok megelőzése szempontjából (lehet akármilyen magas szakmai színvonalon előkészítve egy fejlesztés, ha végül ezt felülírják egyéb érdekek). Mégis az Önkormányzatok ezt a lehetőséget nem preferálják.

4. grafikon

8. Ön szerint mely(ek) az előnye(i) egy civil környezetvédő szervezet, lakossági csoport és az Önkormányzat közötti együttműködésnek? (Több is megjelölhető!)

információcsere	33
környezeti, társadalmi konfliktusok megelőzése	26
a fejlesztések társadalmi elfogadottságának megalapozása	20
források hatékonyabb bevonása	10

Az Önkormányzatok véleménye szerint az együttműködés legelőnyösebb velejárója az információcsere és a társadalmi konfliktusok megelőzésének kezelésében tett közös lépések (az összes "szavazat" 37, illetve 29%-a).

9. Van civil környezetvédelmi szervezet által delegált képviselő a testületben?

igen	2	(mindkettő pesti oldal)
nem	36	

Sajnálatosan nagyon kevés a képviselő-testületekben környezetvédelmi szervezetek által delegált képviselő, pedig a képviselőtestületekbe és bizottságokba delegált képviselők számának emelkedése lehetővé tenné a közvetlen részvételt a települési döntéshozatal legmagasabb szintjén. Ezzel az előző kérdésben kiemelt információcsere is sokkal hatékonyabban működhetne. Érdeemes megemlíteni, hogy a 3. kérdés eredményei alapján a jelen kérdésben érintett két önkormányzat szerint az egyik képviselő gátolja, a másik pedig nagyon segíti a település fejlődését.

10. Van civil környezetvédelmi szervezet által delegált külső bizottsági tag az illetékes önkormányzati bizottságban?

igen	5	(4 budai, 1 pesti)
nem	33	

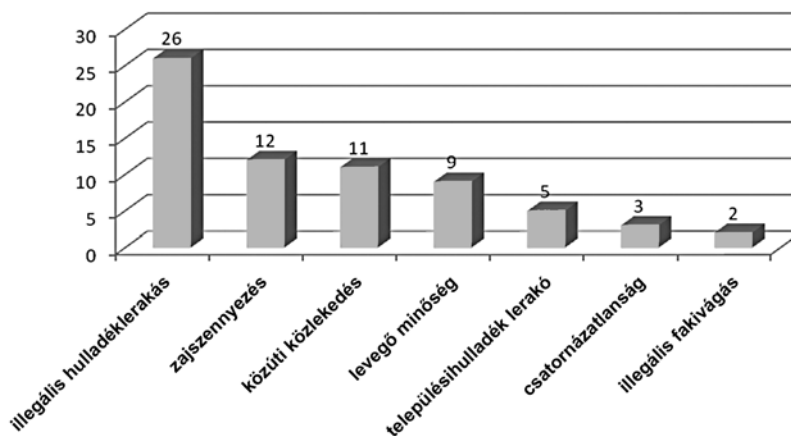
A bizottsági tagok esetén az előző kérdés eredményéhez képest egy árnyalatnyit jobb az összkép, azonban ez az arány is meglehetősen alacsony (13%). A 7. kérdés kapcsán megfogalmazott legfontosabb önkormányzati igény (részvétel a döntések szakmai előkészítésében) a leghatékonyabban úgy lenne megvalósítható, ha a civil szervezetek nagyobb arányban részt vennének a szakbizottságokban. Ki kell emelni ugyanakkor azt is, hogy a külső bizottsági civil részvétel egy fontos lépés lehet(ne) a képviselőség felé. Érdemes megemlíteni, hogy a 3. kérdés eredménye alapján az Önkormányzatok a külső tagok munkáját pozitívan értékelik (azaz véleményük szerint a település fejlődését tevékenységük részben vagy nagyon segít).

11. Milyenre értékeli összességében Ön a település környezeti állapotát (levegő- és vízminőség, élővilág, zöldterületek, zajterhelés, illegális hulladéklerakók, műemlékek stb.)?

kiváló (5)	1
jó (4)	14
közepes (3)	21
elfogadható (2)	2
rossz (1)	0

A válaszadók 55%-a saját településük környezeti állapotát közepesnek értékeli. Jónak (37%) és kiválónak jellemzően a kistelepülések minősítik magukat (a 15-ből 10 ötezer fő alatti lélekszámú), a 15 ezer fő fölöttiek mindegyike közepesnek tarja települése környezeti állapotát. Ez a megoszlás egyértelműen mutatja, hogy az intenzív urbanizációs folyamatok általában a környezet állapotának romlását vonják maguk után. Természetesen ez alól vannak kivételek is. Például az elfogadható környezetállapotot egy kicsi és egy nagy lélekszámú település jelölte meg.

12. Fontossági sorrendben mely(ek) a legjelentősebb környezetvédelmi problémá(k) a településen? (Maximum három adható meg!)

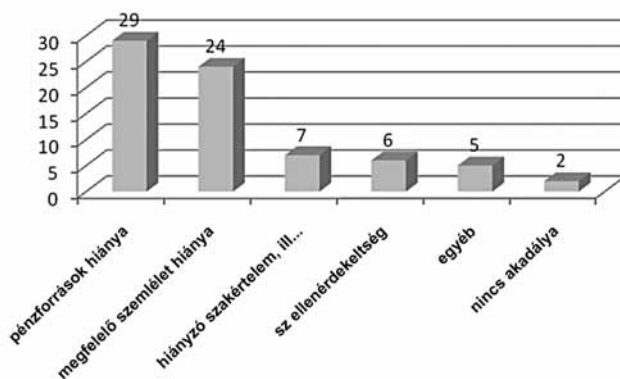

Az 5. kérdéshez hasonló sorrend alakult ki, mely azt jelzi, hogy a lakosság és a civil szervezetek véleménye egybe esik az önkormányzatokéval. A legjelentősebb környezeti probléma az illegális hulladéklerakás, ezt követi a zajszennyezés és a jelentős közúti közlekedés, illetve a légszennyezés. Kiemelendő, hogy az adott jelentős környezeti problémák előfordulása és a települések mérete (lakosság) között nincs szignifikáns összefüggés.

13. Ön szerint mi az akadálya a környezetvédelmi problémák kezelésének a településen? (Több is megjelölhető!)

a pénzforrások hiánya	29
a megfelelő szemlélet hiánya	24
az ellenérdekeltség	6
a hiányzó szakértelem, illetve szakember	7
egyéb oka van	5
nincs akadálya	2

Ugyan a Közép-magyarországi régióban (is) jelentős Európai Unió, ill. hazai pályázati pénzek álltak állnak rendelkezésre környezetvédelmi fejlesztésekre - főleg szennyvíz és hulladékgazdálkodási projektekre - de főleg a kisebb településeken már az önerő előteremtése is problémát jelent. Az összes "szavazat" 40%-át a pénzforrások hiánya teszi ki. A megfelelő szemlélet jelentőségét mutatja, hogy a második helyen jelölték meg az Önkormányzatok (33%-nyi "szavazat"). Ennek alakításában a környezetvédő társadalmi szervezetek kulcsszerepet játszhatnak/kell játszaniuk.

6. grafikon

14. A kérdőívet kitöltő személy önkormányzati beosztása:

A kérdőíveket leggyakrabban a környezetvédelmi előadó (26%), a polgármester (18%) vagy a jegyző (13%) töltötte ki.

15. A település neve:

Az utolsó kérdés megválaszolása opcionális volt, a 38, e-mail-en és postán válaszoló Önkormányzat közül mindössze kettő élt a névtelenség lehetőségével. A 36 nevét felvállaló település a következő volt: Alsónémedi, Budakeszi, Budapest, Csobánka, Csomád, Csörög, Délegyháza, Dunaharaszti, Dunakeszi, Dunavarsány, Ecsér, Érd, Erdőkertes, Felsőpakony, Fót, Halásztelek, Herceghalom, Nagytarcsa, Órbottyán, Páty, Perbál, Pilisborosjenő, Pilisjászfalu, Pilisszántó, Pilisszentiván, Remeteszőlős, Solymár, Sósút, Szigetmonostor, Sződliget, Taksony, Telki, Üllő, Üröm, Vácrátót, Zsámbék.

A felmérés eredményeinek leglényegesebb következtetései az alábbiak:

- a 47%-os, magas visszaküldési arányból megállapítható, hogy az **Önkormányzatok is igénylik az együttműködést a környezetvédő civil szervezetekkel**, akik a többség (92 %) megállapítása szerint segítik vagy részben segítik a településfejlesztési folyamatokat. Ez a meglepően magas arány a civil szervezetek elismertségét tükrözi,
- a válaszadó települések 71 %-án van természet- és/vagy környezetvédelemmel foglalkozó társadalmi szervezet. Ez az országos szinthez képest magas arány közvetve a környezeti problémák relatív gyakoriságát jelzi, ugyanakkor ezek megelőzésére és kezelésére így megvan a szükséges (de fejlesztendő) szervezeti háttér,

- **civil, lakossági fellépés valamely, beruházás, építkezés ellen a válaszoló települések 39%-án volt már**, mely az agglomeráció dinamikus környezeti-társadalmi-gazdasági változásaival függ össze,
- **a települések legnagyobb egyéni, ugyanakkor szinte mindenhol jelentkező környezeti problémái az illegális hulladéklerakás, a zajterhelés és a levegőszennyezés**, melyek a lakossági panaszok között is a leggyakoribb ügyek. Az előbbi megoldásához a lerakók felszámolására és megfelelő ellenőrzésre, szankcionálásra van szükség, míg utóbbi probléma kezelése elsősorban a tömegközlekedés fejlesztésével és a helyi munkahelyek kialakításával mérsékelhető (kevesebb és környezetkímélő ingázás Budapest és az agglomerációs gyűrű között),
- **az Önkormányzatok meglátása alapján a társadalmi szervezetek a leghatékonyabb segítséget a döntések szakmai előkészítésében és a megvalósítás monitorozásában nyújthatnak**. Ugyanakkor véleményünk szerint a döntéshozatali mechanizmusokban való részvétel (önkormányzati képviselőként) legalább ilyen fontos lenne,
- az eredmények alapján **a civil és önkormányzati felek közötti együttműködés legnagyobb előnyei az információcserében és az esetleges társadalmi konfliktusok megelőzésében van**,
- **nagyon kicsi a képviselő-testületekben, szakbizottságokban a környezetvédelmi szervezetek által delegált képviselő, illetve külső tagok aránya**. A környezeti érdekek érvényesítésének ugyanakkor ez az egyik leghatékonyabb módja,
- az önkormányzati döntéshozataltól el kell választani a hatósági döntéshozatalt. Ez utóbbiakat rendszerint a jegyzői hatáskörbe tartozó engedélyezési eljárások alkotják, környezetvédelmi szempontból pedig az építési engedélyezési eljárások bírnak kiemelkedő jelentőséggel. Álláspontunk szerint **az lenne az ideális, ha a jegyző a döntés előkészítés során minden olyan közérdeklődésre számot tartó ügyben, amely települési szintű környezetvédelmi jelentőséggel bír, bevonná a helyi társadalmi szervezet(ek)et**. Néhány településen van már példa arra, hogy a helyi társadalmi szervezet képviselőjét az eljáró hatóság értesíti az eljárás megindításáról és az adott környezetvédelmi szervezet dönti el, hogy ügyfélként bejelentkezik-e az eljárásba vagy sem. Megítélésünk szerint **ezúton számos helyi konfliktus is megelőzhető**,
- **a kisebb települések környezeti állapotukat általában jobbnak ítélték meg**, ennek azonban nem kellene törvényszerűnek lennie. Az urbanizációs folyamatok káros hatásainak mérséklése a jövő egyik fontos feladata az agglomerációban,
- **az Önkormányzatok szerint a környezeti problémák megfelelő kezelésének legfőbb akadályai a pénzforrások és a megfelelő szemlélet hiányában keresendők**. A civil szervezetek egyik fő feladata ezért a szemléletformálás, a környezettudatos, fenntartható gondolkodásmód kialakítása kell, hogy legyen.

A Zöldgyűrű Környezetvédelmi Civil Hálózat tagszervezetei (EMLA Egyesület, Tavirózsa Egyesület, Zsámbéki-medence Tájvédelmi Egyesület) ezúton is köszönik az Önkormányzatok példamutató, aktív részvételét a felmérésben!

Berki András
(EMLA Egyesület, andras@emla.hu)

Tatár Sándor
(Tavirózsa Egyesület, tatarsandor@invitel.hu)

Természetkárosítás és "következményei" az Ivacsi-láprét Természetvédelmi Területen (veresegyházi esettanulmány)

A Tavirózsa Egyesület tagjai 2005. április 30-án terepbejárás során észlelték, hogy a Veresegyház területén fekvő Ivacsi-láprét országosan védett természeti területen (a továbbiakban: Ivacsi-láprét TT) földgépekkkel jelentősen károsították a talajfelszín, több száz négyzetméteren teljesen legyalulták a védett növényzetet. A jelenlévők a beavatkozás helyszínén fotófelvételeket készítettek (ld. a hátsó borító belső képét). Tekintettel arra, hogy a terület önkormányzati tulajdonban van, az egyesület a cselekményről tájékoztatta a polgármestert, aki nem tudott az elkövetők személyére vonatkozóan nyilatkozni, illetve elmondta, hogy a területen senki nem kapott engedélyt földmunkálatok végzésére. (A tulajdonosi jogok gyakorlója a képviselő-testület, ezért tulajdonosi hozzájárulást - határozat formájában - csak ő adhat.)

1. A rendőrségi álláspont

Egyesületünk 2005. május 7-én a Gödöllői Városi Rendőrkapitányságon büntető feljelentést tett [az 1978. évi IV. tv. a Büntető Törvénykönyvről (Btk.) 281.§ (1) bek. b)1. pontjába ütköző] természetkárosítás bűntettének alapos gyanúja miatt, ismeretlen tettes ellen.

A rendőrség a nyomozás során az elkövető személyét azonosította, és kiderült, hogy a munkálatokat egy helyi lakos "szóbeli engedély" alapján (azaz jogilag valójában engedély) nélkül végezte el. Arra azonban nem tért ki a határozatot tartalmazó levél, hogy ezt az engedélyt ki adta. Megállapítást nyert továbbá, hogy az okozott (az elpusztult védett növények eszmei értékeiből számolt) kár 236.000.- Ft volt (ld. a védett kornistárnics fotóját a hátsó borító belsején). A nyomozást a hatóság 2005. október 18-án kelt határozatával megszüntette [az 1998. évi tv. a büntetőeljárásról (Be.) 190. § (1) a) pontja alapján "*a cselekmény nem bűncselekmény*"] arra hivatkozva, hogy a területen sehol nem volt védettséget jelző tábla, ezért az elkövető a cselekmény tekintetében gondatlanul járt el. A hatóság megállapítása szerint "*a természetkárosítás alapelete csak szándékosan követhető el*".

Egyesületünk a nyomozást megszüntető határozat ellen a [Be. 195.§ (1) bek. alapján] határidőn belül panaszt nyújtott be a rendőrkapitányság felé, ugyanis álláspontunk szerint a hatóság nem tett meg mindent a feljelentésben megjelölt cselekmény felderítésére. Levelünkben kértük a nyomozás folytatását és az elkövetés összes körülményének tisztázását. Legfontosabb érveink az alábbiak voltak:

- a) Az elkövetőt nem gyanúsítottként, hanem tanúként kellett volna meghallgatni, melynek során tisztázni kellett volna, hogy az elkövető a talajmunkálatokra kitől és mikor kapott engedélyt.
- b) Az Ivacsi-láprét TT tulajdonosa Veresegyház Város Önkormányzata, kezelője pedig a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság (a továbbiakban: DINPI). A megszüntető határozat indokolásában semmilyen adat nincs arra vonatkozóan, hogy a tulajdonosnál vagy a kezelőnél folytatott-e a hatóság adatgyűjtést. Ennek részeként tisztázni kellett volna, hogy az önkormányzat, illetve a DINPI tudott-e a területen végzett munkálatokról, illetve ők adtak-e engedélyt/tulajdonosi hozzájárulást ezekre. Ha erre a fontos kérdésre a válasz igen, akkor a nyomozóhatóságnak a döntést hozó munkatársat ki kellett volna hallgatnia.
- c) A "szóbeli megállapodás" nem ad felmentést, hanem éppen ellenkezőleg, felveti a megbízó büntetőjogi felelősségét.
- d) A tulajdonos önkormányzat tudott a terület védettségeről, ugyanis ez szerepel a földhivatali tulajdoni lapokon, 2003. március 12-ei bejegyzési dátummal. Sőt, az Ivacsi-láprét TT-et Veresegyház Város hatályos Környezetvédelmi Programja is tárgyalja.

2. Az ügyészségi határozat

A Pest Megyei Főügyészség 2005. december 2-án kelt határozatában egyesületünk panaszát elutasította azzal az indokolással, hogy a DINPI a Természet védelméről szóló 1996. évi LIII. tv. (Tvtv.) 26.§ (1) bek. előírásával ellentétben a területet nem táblázta ki. Veresegyház Város Önkormányzata 2001. október 8-án kérte a hatóság védetté nyilvánítással kapcsolatos iratait, de azt később, a Tvtv. 2003-ban életbe lépett új, 26. § (3) bek. rendelkezése szerint sem kapta meg. Az ügyészség tájékoztatása szerint a rendőrségi nyomozás megállapította, hogy a polgármester adta a szóbeli engedélyt. (Ezt a rendőrség levelében nem közölte egyesületünkkel.)

Összegezve megállapították, hogy a nyomozó hatóságnak *"nem sikerült olyan bizonyítékokat beszereznie, ami bűncselekmény elkövetését támasztaná alá"*. Ez a megállapítás, mely a "tényfeltárás" következményeként született, már csak azért sem helytálló, mert a nyomozó hatóságnak meg kellett volna állapítania, hogy a képviselő-testületi felhatalmazás (határozat) nélkül kiadott polgármesteri "engedély" már önmagában is jogsértő.

3. A bírósági döntés

Egyesületünk 2006. január 5-én (a Be. 229.§-a alapján) pótmagánvádlóként vádindítványt nyújtott be az elkövetővel és a polgármesterrel szemben a Gödöllői Városi Bíróság felé. Ebben kifejtettük, hogy véleményünk szerint az elkövetett cselekmény megvalósítja a Btk-nak az elkövetéskor hatályos szövege szerinti 281.§-át (természetkárosítás), miszerint

"281. § (2) Aki

...b) védett

1. természeti területet,

3. élő szervezetek életközösségét, vagy azok élőhelyét jogellenesen jelentős mértékben megváltoztatja, büntettet követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő."

Indokolásunk pontjai az alábbiak voltak:

a) A terület védett természeti terület volt

Ténykérdés - és ez a nyomozás során sem volt vitatott - hogy a szóban forgó terület védett természeti terület volt. A Tvtv. 23. § (1) bekezdése szerint *"e törvény erejénél fogva védelem alatt áll valamennyi forrás, láp, barlang, víznyelő, szikes tó, kunhalom, földvár. Az e bekezdés alapján védett természeti területek országos jelentőségűnek [24. § (1) bek.] minősülnek."*

A területre nézve a közhitelű nyilvántartásként funkcionáló ingatlan-nyilvántartás a tulajdoni lapon tartalmazta a védett terület jellegre történő utalást, a terület egy része pedig szerepel a Környezetvédelmi Minisztérium - szintén nyilvános - "A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény erejénél fogva védett lápok jegyzékéről" szóló 8005/2001. (MK 156.) KöM tájékoztatóban.

b) A területen végzett tevékenységhez nem lehet szóbeli engedélyt adni

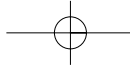
A Tvtv. kimondja, hogy:

"38. § (1) Védett természeti területen a természetvédelmi hatóság engedélye szükséges különösen:

...b) a gyepek feltöréséhez, felújításához, felülvetéséhez, öntözéséhez, legeltetéshez, kaszáláshoz;

c) a terület helyreállításához, jellegének, használatának megváltoztatásához;

d) termőföldnek nem minősülő földterület rendeltetésének, termőföld művelési ágának a megváltoztatásához;...".

Mivel a megvalósított cselekmény ezek közé a tevékenységek közé besorolható, megállapítható, hogy ahhoz a Közép-Duna-völgyi Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség engedélyére lett volna szükség, amit természetesen nem adhatott meg a település polgármestere, még kevésbé szóban. Abszurd az az érvelés mind a rendőrség, mind az ügyészség határozatában, hogy ilyen tevékenységre szóban egyáltalán engedély adható. Amennyiben a tényállás valóban ez volt, így ez nem az elkövető büntethetőségét kizáró ok, hanem éppen ellenkezőleg, a szóban engedélyt adó felbujtói vagy pszichikai bűnszegédi mivoltát alátámasztó tény.

c) A polgármester tudott a terület védett jellegéről

A polgármester mind a hivatalos és közhiteles ingatlan-nyilvántartásból, mind az említett KöM tájékoztatóból tudta - vagy tudnia kellett volna, hogy a terület védett természeti terület. Ezen felül számos bizonyíték áll a rendelkezésünkre, mely szintén ezt támasztja alá, így:

- Kiadott falinaptár 2003. évre "Veresegyház védett növényei" címmel, melyben az elpusztított növények fotói is szerepelnek, és melynek hátsó borítóján és utolsó oldalán képi és szöveges információ található az Ivacsi-láprét TT-ről; a falinaptár kiadója Veresegyház Város Önkormányzata, megbízó a polgármester.
- Tulajdonosi hozzájárulás 2004. szeptember 19-én Veresegyház Város Önkormányzata részéről (képviseli a polgármester) ahhoz, hogy a Tavirózsa Egyesület a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium felé pályázatot nyújtson be védett növényfajok védelmére, kifejezetten az érintett Ivacsi-láprét TT-re is.
- Veresegyház Város Polgármesteri Hivatala tárgyalójának falára már több mint egy éve kitették Veresegyház Településrendezési Tervének településszerkezeti térképét, melyen feltüntették az Ivacsi-láprét védettségi státuszát.

Mindezek kétséget kizáróan támasztják alá, hogy a polgármester úgy adott az illetékes természetvédelmi hatóságot megkerülve (egyébként jogilag nem létező) szóbeli engedélyt egy ott végzendő tevékenységre, hogy tudta, az károsítja a környezetet, illetve tudott a terület védett jellegéről.

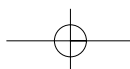
d) A természetkárosítás ismételt elkövetése

A jogszabályi előírások figyelmen kívül hagyásának újabb bizonyítéka, hogy az Ivacsi-láprét TT-en 2005. novemberében ismételt természetvédelmi hatósági engedély nélküli végeztek munkákat (fák és cserjék kivágása), melyről a polgármester előzetesen szintén tudott.

e) A cselekmény gondatlanul is elkövethető

Súlyosan jogszabálysértő a rendőrség határozatának utolsó mondata, amely a természetkárosítást csak szándékosan elkövethető bűncselekményként állítja be. Ezzel szemben tény az, hogy a Btk. 281.§ (3) bekezdésének az elkövetéskor hatályos szövege szerint "aki a (2) bekezdésben meghatározott természetkárosítást gondatlanságból követi el, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő". A gondatlanság tehát nem akadály a büntetőjogi felelősségre vonásnak.

A bíróság végül 2006. április 18-án a vádindítvány elutasításáról határozott azzal az indokolással, hogy a polgármesterrel szemben nyomozás nem folyt, őt gyanúsítottként az ügyben nem hallgatták meg, ezért az ő esetében nincs lehetőség pótmagánvád előterjesztésére, hiszen hiányoznak azok a megelőző eljárási cselekmények (feljelentés elutasítása, nyomozás megszüntetése), melyek ezt megalapozzák.

Kifejtették, hogy az elkövető nem tudott a terület védettségéről, és mivel a természetvédelmi hatóság elmulasztotta a védettséget jelző táblát kitenni, a vádindítvány ténybeli és jogi alapja hiányzik. A cselekmény gondatlan alakzatával kapcsolatosan a bíróság megállapította, hogy a törvény csak a minősített eset vonatkozásában rendeli büntetni, azaz - a Btk. 281.§ (2) bek. b) pontja szerint - abban az esetben ha a természetkárosítás a természeti terület, az élő szervezetek életközössége helyrehozhatatlan károsodását vagy megsemmisülését okozza. Erről szakértői vélemény ugyanakkor nem állt rendelkezésre. A bíróság álláspontja szerint mivel a vádindítvány nem a minősített eset szerinti felelősség megállapítását indítványozta, az elkövető esetében a gondatlan elkövetés sem jöhet szóba.

Ugyanakkor felhívták a figyelmet arra, hogy a Be. 171.§ (1) bek. alapján lehetőség van a polgármesterrel szembeni feljelentés megtételére, különösen a vádindítványban feltüntetett, 2005. novemberében történt ismételt cselekménnyel kapcsolatban.

4. Az újabb rendőrségi és ügyészségi szakasz fejleményei

Egyesületünk élve a fenti, bíróság által ismertetett jogszabályi lehetőséggel feljelentést tett - most már nem ismeretlen személy, hanem a polgármester ellen. A Gödöllői Városi Rendőrkapitányság rövid idő (két hét) elteltével válaszolt. A Be. 174.§ (1) bek. f) pontja szerinti elutasító határozat indoka az volt, hogy a természetkárosítással kapcsolatos feljelentés cselekményét már jogerősen elbírálták...

Egyesületünk a határozat ellen panaszt nyújtott be, egyben kértük más nyomozó hatóság kijelölését a Gödöllői Városi Rendőrkapitányság elfogultságára hivatkozva. Ezt követően a Gödöllői Városi Ügyészség ismerős indokolással ("*a cselekmény nem bűncselekmény*") panaszunkat elutasította, egyben a rendőrkapitányság általi cselekmény minősítését természetkárosítás büntetetté változtatta.

Végezetül a pest megyei Rendőrfőkapitány elfogultsági kifogásunkat arra hivatkozva utasította el, hogy az ügyészség az egyesület panaszát elutasította, ezért a kizárási indítvány érdemi elbírálására nincs mód. Az indoklás szerint erre "*csak folyamatban lévő eljárásban van lehetőség*", el nem rendelt, vagy megszüntetett ügyben nincs helye más nyomozó hatóság kijelölésének, mivel nyomozási cselekmények végrehajtására a továbbiakban nem kerül sor. E mellett a Rendőrfőkapitány azt is megállapította, hogy (a Be. 38.§-a alapján) nem merült fel olyan körülmény, mely a kizárási okot megalapozná...

5. Az ügygel kapcsolatos problémák és kérdések

Az esettanulmány a hatósági és bírósági eljárás kapcsán számos problémát és kérdést vet fel, melyek közül a legfontosabbak az alábbiak:

- **A nyomozás során megállapítást nyert a károkozás és annak pénzben kifejezett mértéke, de ennek megtérítése iránt egyik szerv sem indított eljárást.** A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény erre az ügyész számára is lehetőséget biztosít, és természetesen a terület tulajdonosa, mint károsult is jogosult erre, de az előzmények ismeretében nem meglepő, hogy erre az önkormányzat részéről nem került sor.
- **A hatósági, bírósági gondolatmenetből az következik, hogy a közhiteles földhivatali nyilvántartás önmagában nem elegendő egy természeti terület védettségének egyértelmű megállapítására,** ehhez kell egy tájékoztató tábla is. A védettséget jelző tábla hiányát úgy értékelni, hogy ha nincs tábla, akkor a terület nem védett, jogilag (is) elképesztő. Ebből az az abszurd következtetés is levonható, hogy a tábla szándékos eltulajdonítása az adott terület védettségének megszűnéséhez vezet. Véleményünk szerint ez a cselekmény nem jelent nagy nehézséget egy, a védett területen beavatkozni szándékozó személynek, így a károkozás bárhol, bármikor és akár többször is elkövethető következmények nélkül.

- A természeti terület, illetve az élő szervezetek életközössége megsemmisült, hiszen a teljes vegetációt ledózerolták az érintett területen (kizárólag a csupasz talajfelszín látszott), melyet a benyújtott fotók is kétséget kizáróan bizonyítottak. Ennek megállapítására még szakértői vélemény sem kell.

Tehát **változatlanul fenntartjuk álláspontunkat a tekintetben, hogy a Btk. 281. § (2) bekezdés b) pontja szerinti minősített esetről van szó, mely büntetendő.** Egyesületünk ezért a továbbiakban is minden törvényes jogi eszközt meg fog ragadni annak érdekében, hogy az ügyet - a jogszabályi előírásoknak érvényt szerezve - megnyugtató módon lezárja.

A fentiek alapján számos kérdés vetődik fel. Így például: a természeti területek jogi védettsége a gyakorlatban valójában mennyire érvényesül? Ha előfordulhat, hogy egy védett terület károsítása nem jár következménnyel, vajon ezek és az egyéb zöldfelületek állapota/megőrzése hogyan fog alakulni a jövőben? Én mindenesetre bizakodom abban, hogy a veresegyházi példa csak egy ritka kivétel...

Tatár Sándor

(Tavirózsa Egyesület, tatarsandor@invitel.hu)

Jogi lehetőségek a zöldfelületek megóvása érdekében

A zöldfelületek (erdők, gyepek, nádasok) területének csökkenése, mint probléma vitathatatlanul a nagyvárosok, így hazánkban különösen Budapest közvetlen környezetét sújtja a legjelentősebb mértékben. A zöldfelületek mennyiségének csökkenésén túl a minőségi változások sem hagyhatók figyelmen kívül. A "Budapest és az agglomeráció zöldfelületi intenzitás változása az 1990-2005 közötti időszakban" c. kutatási összefoglaló egyik legfontosabb megállapítása, hogy *"a zónák többségében mind a kismértékű mind a jelentős mértékű zöldfelület intenzitás csökkenés meghaladja a zöldfelület intenzitás növekedési értékeket"*.¹ (A zöldfelületi intenzitás az adott területen lévő lombtömeg felületi kiterjedését mutatja.) Az említett negatív környezeti változások már előidézték változásokat a jog területén is, azaz a jogalkotás reagált az elmúlt évtizedekben lezajlott folyamatokra és bizonyos körben lehetőséget biztosít a zöldfelületek megóvására a társadalom számára.

Jelen tanulmány célja, hogy bemutassa azokat a jogi lehetőségeket, amelyek magánszemélyek, társadalmi szervezetek előtt nyitva állnak a zöldfelületek védelmében, elsősorban a településrendezési eljárások lefolytatásához kapcsolódóan, valamint ismertesse azon legfontosabb jogszabályi rendelkezéseket, amelyek korlátot jelentenek a belterületbe vonásokkal és a zöldfelületek csökkentésével, pusztításával szemben.

1. Részvétel a településrendezési szabályok megalkotásában, illetve módosításában

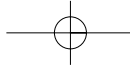
Az ingatlanok felhasználási lehetőségét (azaz milyen mértékben építhető be az adott területi egység, mi építhető oda, milyen tevékenység folytatható rajta) a községek, városok önkormányzatainak településrendezési terve határozza meg. A településrendezési terv gyűjtőfogalom, amely a településszerkezeti és a szabályozási tervet foglalja magában. A településszerkezeti tervet az önkormányzat képviselő-testülete határozattal fogadja el, ellenben a szabályozási tervet és az építés helyi rendjét meghatározó helyi építési szabályzatot (HÉSZ) rendelettel, azaz a két utóbbi jogszabálynak minősül.² Amennyiben belterületbe kívánnak vonni egyes területeket és azon építési tevékenységet akarnak lehetővé tenni, ezt építészekkel és a településstervezés más szakembereivel előzetesen meg kell terveztetni, különböző hatóságokkal és a lakossággal véleményeztetni kell. Ezt követően pedig a képviselő-testület által hozott önkormányzati rendeletben kell elfogadni.

Elsőként egy olyan informális eszközre hívjuk fel a figyelmet, melynek alkalmazása sok esetben a gyakorlatban a jogi eszközöknél célravezetőbbnek bizonyul. Amennyiben a környezetvédőknek és a község érdekeit védő lakosoknak **a képviselők többségét sikerül meggyőzniük a belterületbe vonás szükség-telenségéről vagy káros voltáról**, akkor a probléma már meg is oldódott. A meggyőzésben nagy szerepet kell játszania a nyilvánosságnak, a helyi sajtónak. Ha ugyanis mindenki tudja, hogy mi az adott önkormányzati szavazás jelentősége (pl. egy sokak által használt, rekreációs célból kedvelt rét beépítése), illetve ha mindenki tisztában van azzal, hogy adott esetben mely képviselőnek (vagy rokonának) van a kérdéses területen ingatlanulajdona (a telekkönyvi adatok nyilvánosak), akkor már nehezebb a zöldfelület megőrzése (azaz a közösség érdeke) ellen tenni.

A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény (továbbiakban: Ötv.) 14. § (2) bekezdés alapján lehetőség van az adott ügyben **érdekérintett képviselőknek a szavazásból történő kizárására**. Ha a polgármester, aki a testületi ülést vezeti, a kizárási okot észleli, mert pl. a telekkönyvi kivonatokat bemutatták neki, vagy az összeférhetetlenségről magának is tudomása van, akkor módja van arra, hogy a kizárási kérdésében, természetesen az érintett képviselők nélkül, a rendezési terv módosításának napirendje előtt külön szavazást rendeljen el. A közvetve vagy közvetlenül érdekérintett képviselők nélkül pedig még akár a község vagy város lakosainak, környezetének, egészségének az érdeke is többségbe kerülhet.

1. Hivatkozás: A kutatást a Studio Metropolitana készítette 2006. márciusában ld.: <http://epiteszforum.hu/node/1897> - letöltés ideje: 2009. április 17.

2. Hivatkozás: A fogalmakat ld. pontosan az Épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény (a továbbiakban: Étv.) 2. §-ban. (A www.magyarorszag.hu honlapon díjmentesen elérhető az összes hazai jogszabály hatályos szövege.)

A meggyőzés és a nyilvánosság eszközén túl élnünk kell mindazon közösségi részvételi joggal, amelyet a jogszabályok, elsősorban az Étv. biztosít számunkra a tervezés különböző fázisaiban. Ezen jogszabály alapvetően két lépcsőben tartja szükségesnek, hogy az érintettek is véleményt nyilvánítsanak a helyi rendezési (szabályozási) tervvel, illetve annak módosításával kapcsolatban. Egyrészt van egy ún. **előzetes véleményezési szakasz**, amely a terv elkészítésének folyamatát megelőzi, célja az érintett terület lehatárolásával a lakosság (és az érintett hatóságok) tájékoztatása a tervekészítési, illetve módosítási szándékról.³ Az érintettek már ebben a fázisban is jogosultak észrevételeket, javaslatokat benyújtani a tervvel, illetve a módosítással kapcsolatban.

A második szakaszban, amikor már elkészült az adott terv tervezete, **terv véleményezési szakasz**, az Étv. az egyeztetések folyamatában kötelezően előírja a társadalmi szervezetekkel való egyeztetést is, és 45 napot biztosít az érintetteknek, hogy írásban véleményt nyilvánítsanak a tervezettel kapcsolatban.⁴ Abban az esetben, ha eltérő vélemények vannak, kötelező egyeztető tárgyalást tartani, amelyről valamennyi érdekeltet legalább 8 nappal korábban értesíteni kell.⁵ Ezt követően a véleményeztetett tervet (annak elfogadása előtt) legalább 1 hónapra nyilvánosan közzé kell tenni "helyben szokásos módon", mely időszak alatt további észrevételek előterjesztésére is van lehetőség, illetve ezzel párhuzamosan folynak a szakmai egyeztetések is a tervről. A fenti véleményeztetési eljárás lefolytatása nélkül a terv nem fogadható el. A végleges tervezetről a képviselő-testület hoz döntést a fentiek szerint határozati vagy rendeleti formában, a helyi képviselők meggyőzésének eszköze tehát mindaddig nyitva áll. Az elfogadott tervvel szemben jogorvoslatra, azaz törvényességi felülvizsgálatra csak anyagi vagy eljárásjogi törvénysértés esetében van mód vagy a Közigazgatási Hivatalnál vagy alkotmányos jogok megsértése esetén az Alkotmánybíróságnál. A fenti véleményezési eljárási szabályok megsértése alapot jelent a **törvényességi felülvizsgálatra**. Szintén indoka lehet a felülvizsgálatnak az a körülmény, ha a helyi településrendezési szabály nem áll összhangban a már jóváhagyott magasabb szintű (megyei, országos) településrendezési eszközökkel.

A településrendezési eljárásokra vonatkozó fenti - hatékonyak amúgy sem nevezhető - közösségi részvételi szabályokat tovább gyengíti az Étv. 2008. november 1. napján hatályba lépett 9/A. §-a. A hivatkozott paragrafus alapján nem szükséges a "terv véleményezési szakasz" (9.§ (3) bekezdés) szerinti véleményeztetés, ha

"a) a módosítás

aa) *nem érinti a település fő infrastruktúra hálózatát, alapvető zöldfelületi rendszerét, morfológiáját, védett természeti értékeit, a kulturális örökség védelmét és nem növeli felhasználási intenzitását,*

ab) *területfelhasználási változást nem jelent, és*

ac) *már a 9. § (2) bekezdés szerinti véleményeztetéshez részletesen kidolgozásra került és véleményeztetése megtörtént,...*".

A fenti jogszabály módosítással tehát a jogalkotó lehetőséget biztosít a terv készítőinek a kétlépcsős véleményezési eljárás összevonására.

Az európai közösségi irányelven alapuló stratégiai környezeti vizsgálat (SKV) lefolytatása a település egészére készülő településszerkezeti tervek, építési szabályzatok és szabályozási tervek esetében kötelező "Az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról" szóló 2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet alapján. Abban az esetben, ha a terv csak a település egy részére készül, a várható környezeti hatás jelentőségének alapján eseti döntés születik arról, hogy szükség van-e a stratégiai környezeti vizsgálat lefolytatására.

3. Hivatkozás: Étv. 9. § (2) "A településrendezési eszköz kidolgozása előtt meg kell határozni a rendezés alá vont területet, ki kell nyilvánítani a rendezés általános célját és várható hatását, hogy az érintettek azzal kapcsolatban javaslatokat, észrevételeket tehessenek.

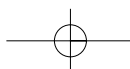
Ennek során:

a) az érintett népesség, szervezetek, érdek-képviselői szervek véleménynyilvánítási lehetőségét biztosítani kell, ezért a helyben szokásos módon az érintettek tudomására kell hozni a településrendezési eszköz kidolgozásának elhatározását."

4. Hivatkozás: Étv. 9. § (3) "A készítés alatt lévő településrendezési tervet és helyi építési szabályzatot a polgármesternek (főpolgármesternek) - külön jogszabályban meghatározottak szerint - véleményeztetnie kell az 5. § (4) bekezdésében említett tervtanács-csal. Az elkészített helyi építési szabályzatot és településrendezési terveket a megállapítás, illetve a jóváhagyás előtt a polgármesternek (főpolgármesternek) véleményeztetnie kell a külön jogszabályban meghatározott közigazgatási, az érintett települési önkormányzati és az érdek-képviselői szervekkel, valamint a társadalmi szervezetekkel, - amelyek 45 napon belül adhatnak írásos véleményt."

5. Hivatkozás: Étv. 9. § (4)

6. Hivatkozás: Étv. 9. § (6)

Az adott terv kidolgozója felelős a SKV lefolytatásáért és az arra vonatkozó jogszabályi rendelkezések betartásáért. Az eljárásban készül egy környezeti értékelés, amely a tervnek egy önálló munkarésze és az adott terv várható környezeti hatásait hivatott bemutatni. A környezeti értékelést a terv tervezetével együtt nyilvánosságra kell hozni és azzal kapcsolatosan bárki észrevételeket tehet. A terv elfogadása során a beérkezett szakmai, lakossági véleményeket, valamint a környezeti értékelést figyelembe kell venni a jogszabály alapján.⁸ Sajnálatos módon azonban semmilyen jogkövetkezésmennyel nem jár, ha az általános véleményekkel ellentétes döntés születik a tervről.

A **településrendezési szerződés** jogintézménye 2006. május 1. napján került be az Étv-be, hogy "legalizálja" a már évek óta meghonosodott gyakorlatot.⁹ A településrendezési szerződésben az önkormányzat megállapodást köt valamely ingatlan tulajdonossal, illetve az érintett ingatlanon beruházni szándékozóval a fejlesztési célok megvalósítása érdekében. *"Az önkormányzat a szerződésben arra vállal kötelezettséget, hogy a cél megvalósítójának kezdeményezésére az általa készített tanulmányterv alapján a szükséges településrendezési eljárást a szerződésben megállapított határidőn belül megindítja."*¹⁰ A beruházó pedig finanszírozza a településrendezési tevékenységhez kapcsolódó tervek kidolgozásának költségeit, valamint egyéb, az önkormányzatot terhelő ráfordításokat is átvállalhat. A településrendezési szerződések magánjogi szerződések, amelyek csak igen korlátozott körben támadhatók meg a polgári jog szabályai szerint. A tartalmuk azonban minden esetben nyilvános kell, hogy legyen, hiszen közérdekű adatokat tartalmaznak.

2. Helyi népszavazás kezdeményezése

Az Ötv. 48. §-a alapján a helyi népszavazás eredménye kötelező az önkormányzat képviselő-testülete számára. Az Ötv. és a választási eljárásról szóló törvény pontosan leírja azt, hogy milyen eljárásban lehet helyi népszavazást kezdeményezni és lebonyolítani. A fenti jogszabályok alapján az önkormányzat rendeletet alkot a helyi népszavazás kérdésében és meghatározza, hogy a lakosok, illetve választópolgárok hány százalékának aláírása szükséges a helyi népszavazás elrendeléséhez. (Az Ötv. alapján nem lehet kevesebb mint az összes választópolgár 10%-a és nem lehet több, mint 25%.) A szervezőknek érdemes a fenti joganyagot nagyon alaposan áttanulmányozni, mivel az érdekelt beruházó nyilván minden lehetőséget meg fog ragadni arra, hogy a népszavazást megakadályozza, vagy legalábbis hátráltassa. Nagyon fontos például a feltett kérdések pontos, egyértelmű és egyszerű megfogalmazása - e nélkül a választók nem igazodnak el jól az ügyben, a felülvizsgálatot végző bíróság pedig könnyen úgy dönthet, hogy új kérdéseket kell megfogalmazni.

3. Helyi természeti védettség alá helyezés

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény (továbbiakban: Tvtv.) alapján mód van arra, hogy a jelentős természeti értékeket képviselő területeket megfelelő szakmai konzultációs eljárás lefolytatása után a képviselő-testület helyi védettség alá helyezze. A védetté nyilvánításra bárki javaslatot tehet, az eljárás előkészítése a jegyző feladata.¹¹ Sajnálatos módon azonban nincs jogorvoslati lehetőség abban az esetben, ha a jegyző nem tartja megalapozottnak a javaslatot és nem készíti elő. A védettség kérdéséről tartott képviselő-testületi szavazásra a fentiekben írt kizárási eljárás természetesen szintén alkalmazható. Minthogy a természeti védettség kérdése nem szerepel a helyi népszavazás alól kivett témakörök között, elvben az is lehetséges, hogy az önkormányzat ilyen döntését helyi népszavazás pótolja.

A helyi védettség alatt álló ingatlanokon a zöldfelület kipusztításával járó semmilyen tevékenység nem folytatható. Az ilyen pusztítástól való tartózkodás miatt önmagában semmiféle kártalanítás nem jár. A természetvédelmi törvényben ugyan több helyen is szerepel a helyi vagy országos természeti védettséggel

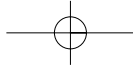
7. Hivatkozás: 2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet 8. § (3) bekezdés

8. Hivatkozás: 2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet 10. §

9. Hivatkozás: Étv. 30/A. §

10. Hivatkozás: Étv. 30/A. § (3) bekezdés

11. Hivatkozás: Tvtv. 25. §

kapcsolatos korlátozások miatt kártalanítás - így a természetvédelmi érdekből elrendelt gazdálkodási korlátozás vagy tilalom, illetve a termelésszerkezet jelentős megváltoztatásának előírása esetén - ezek az esetek azonban nem azonosak a már meglévő zöldfelületek, fák, egyéb természeti értékek megóvásának kötelezettségével.

4. Jogszabályi korlátok a zöldfelületek megóvása érdekében

A fentiekben bemutatott jogi lehetőségek mellett ebben a fejezetben azokra a jogszabályi rendelkezésekre hívjuk fel a figyelmet, amelyek a zöldfelületek csökkenését hivatottak megakadályozni és így megfelelő érveket szolgáltatnak számunkra a fenti jogi eszközök igénybevétele során az adott eljárásban.¹³

Az Étv. kiemelt figyelmet fordít a környezet- és természetvédelmi érdekek érvényesítésére a településrendezési eljárások során és előírja, hogy az alábbi követelményeknek érvényesülniük kell a 8. § (2) bekezdése alapján:

- "b) újonnan beépítésre szánt területek kijelölésével egyidejűleg a település közigazgatási területének - a külön jogszabály alapján számított - **biológiai aktivitás értéke** az átminősítés előtti aktivitás értékhez képest nem csökkenhet,¹⁴*
- c) a települések beépítésre szánt területe csak olyan területfelhasználás céljára növelhető, amelyen célra a település **már beépítésre kijelölt és igénybe vett területén belül nincs megfelelő terület,***
- d) a tervezés időszakában a 20 000 fő lakosság számot meghaladó, valamint a tervezett létszámmal azt elérő települések, (...) meglévő, illetőleg bővített belterületét a közigazgatási területükön belül - eltérő területrendezési tervi előírás hiányában, és ahol ez fizikailag lehetséges legalább 200 m szélességű, **beépítésre nem szánt** (mező-, erdőgazdasági, közlekedési, vízgazdálkodási) területekből álló **gyűrűvel kell körülvenni**, amely területen csak közlekedési, közmű, hírközlési és vízvédelmi építmények helyezhetők el. Új belterületet, beépítésre szánt területet úgy kell kijelölni, hogy legfeljebb tízezer tervezett lakost befogadó településrészt (...) ugyanilyen, beépítésre nem szánt területekből álló gyűrű vegye körül. Két terület közötti gyűrű - a természeti adottságok és a környezetvédelmi előírások figyelembevétele mellett - egymásba metszhet."*

A fenti jogszabályi rendelkezések figyelembe vételének kötelezettsége a jegyzőt terheli a településrendezési eljárás során.

A termőföld védelméről szóló 2007. évi CXXIX. törvény (továbbiakban: Földtv.) szintén tartalmaz speciális rendelkezéseket a belterületbe vonásra, mint a végleges más célú hasznosítás egyik esetére, amelyek a **termőföldek védelmét** szolgálják. A hivatkozott jogszabály szerint a belterületbe vonásra irányuló kérelmet az önkormányzatnak az illetékes ingatlanügyi hatóság (azaz a körzeti földhivatal) elutasíthatja a következő indokok alapján: ha a kérelemmel érintett termőföldek nem szomszédosak belterületi földrészletekkel, továbbá ha a kérelmezett, az átlagosnál jobb minőségű termőföldek mellett gyengébb minőségű termőföldek is szomszédosak belterületi földrészletekkel.¹⁵ Hangsúlyozzuk azonban, hogy a fenti esetekben az eljáró földhivatalnak mérlegelési jogköre van, vagyis nem kötelező a kérelem elutasítása a feltételek fennállása esetén sem. El kell azonban utasítani a kérelmet minden olyan esetben, ha az nem olyan földrészletre vonatkozik, amelyet az önkormányzat a településszerkezeti tervben meghatározott célra 4 éven belül ténylegesen felhasználni tervez.¹⁶

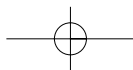
13. Hivatkozás: Utalunk rá, hogy "Az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról" szóló törvényjavaslat jelenleg tervezet formában a parlament előtt van és sajnálatos módon - a jelenleg hatályos jogszabályhoz hasonlóan - nem tartalmaz ügyféli jogi szabályokat, amelyek biztosítanák a társadalmi szervezetek részvételét a hatósági döntéshozatali eljárásokban.

A törvényjavaslat száma: T/6934 <http://www.parlament.hu/irom38/06934/06934.pdf> - letöltés ideje: 2009. április 24.

14. Hivatkozás: A számításra vonatkozó szabályokat "A területek biológiai aktivitásértékének számításáról" szóló 9/2007. (IV. 3.) ÖTM rendelet tartalmazza. A különböző felületminőségek biológiai aktivitásértékét az adott terület területnagyságának és rendelet szerinti értékmutatójának szorzata adja.

15. Hivatkozás: Földtv. 15. § (4) bekezdés

16. Hivatkozás: Földtv. 15. § (5) bekezdés

A közterületek zöldfelületének védelmét tűzte ki célul "A fás szárú növények védelméről" szóló 346/2008. (XII. 30.) Korm. rendelet, amely 2009. január 1. napján lépett hatályba ["A fák védelméről" szóló 21/1970. (VI. 21.) Korm. r. pedig ezzel egyidejűleg hatályát veszítette]. A jogszabály legfontosabb rendelkezései közé tartozik, hogy a közterületen kivágott fák, cserjék esetében a pótlási kötelezettség a jogszabály alapján fennáll, míg korábban erről a jegyző döntött. Tilos a fás szárú növények felületének megsértése, csonkítása (a kezeléstől eltekintve), valamint a részeinek károsítása. A közművezetékek elhelyezése során is biztosítani kell, hogy az a növényt ne veszélyeztesse, illetve károsítsa.

A kivágásra vonatkozó szabályok is változtak bizonyos mértékben. Korábban csupán bejelentésre volt szükség, ma már engedélykérelmet kell benyújtani a jogszabályban meghatározott tartalom szerint, de ma is tartalmaz a jogszabály olyan rendelkezést, mely szerint *"Amennyiben a jegyző a kérelem benyújtását követő 90. napig nem dönt a fás szárú növény kivágásáról, az engedélyt a kérelemben foglaltak szerint megadottnak kell tekinteni."*¹⁷ A jegyző a rendelet alapján megtiltja a kivágást, ha az áttelepítés célszerű és kivitelezhető, vagy az természetvédelmi, illetve környezetvédelmi érdeket sért.

Érdemes kiemelni továbbá azt a rendelkezést, mely szerint a kiemelt értéket képviselő fás szárú növények kivágásának kezdeményezése esetén az eljárás megindításáról szóló értesítést a településen hirdetményi úton, illetve a honlapon is közzé kell tenni kifejezetten abból a célból, hogy az érintett társadalmi szervezetek ügyféli jogaikat gyakorolhassák az eljárásban. 2010. november 1-jén lép hatályba az a rendelkezés, mely szerint az úttest kivételével belterületi közterületen síkosság-mentesítésre csak olyan anyag használható, amely a növény egészségét nem veszélyezteti.

Jelen tanulmány kizárólag azon jogi eszközök bemutatását tűzte ki célul, amelyek a még meglévő zöldfelületek megóvása érdekében alkalmazhatók és általuk az esetleges környezeti, természeti károk bekövetkezése megelőzhető. Reméljük, hogy a fenti eszközök sikerrel alkalmazhatók az érintett településeken és így nem lesz szükség azon jogi eszközök igénybevételére (például büntetőjog, alkotmányossági felülvizsgálat), amelyekre a fentiekben nem térünk ki részletesen.

Dr. Berki Zsuzsanna
(EMLA Egyesület, berkizs@emla.hu)

17. Hivatkozás: 346/2008. (XII. 30.) Kormányrendelet 6. § (4) bekezdés

20 év!

Tisztelt Olvasó!

Az elkövetkezőkben arra teszek kísérletet, hogy összefoglaljam, illetve ízelítőt adjak mindazokból az önkormányzati, civil szervezeti tapasztalatokból, melyeket az elmúlt két évtized alatt összegyűjtöttem a környezetvédelmi érdekvégyesítés terén.

Igaz, én speciális helyzetben vagyok. Hogy miért? Azért, mert tevékenységem során szerencsés módon lehetőségem volt/van az összes döntéshozatalban részt vevő, különböző szférákat képviselő személyek, szervezetek kártyáiba belátni. E rövid bevezető után vegyük sorra az egyes, más-más érdekek mentén csoportosuló dimenziókat és az alkalmazható kommunikációs, érdekvégyesítő technikákat!

Civil környezetvédő oldal:

Egyáltalán ki is az a környezetvédő? Szerintem az aki jó példát mutat környezetében és képes a jövő generációk érdekében hosszú távon, környezettudatosan gondolkodni. A jó példa mutatása, a természet szeretetére és megóvására történő nevelés már gyermekkortól fontos. Végtelen türelemmel kell lenni azon embertársaink iránt, akiknek a fenntartható fejlődés, a fenntarthatóság mint fogalom keveset, vagy egyáltalán nem mond semmit. A környezettudatos ember ha vásárolni megy, visz magával vászon szatyrot, és nem használ le nem bomló műanyag zacskókat. Számára nem vonzó az esztétikailag sok esetben tetszetős, de eldobható csomagolás, ezért lehetőleg visszaváltható csomagolást használ. Komposztál, elem-lámpájában, fényképezőgépében újratölthető akkumulátort (elemet) használ stb.

Magam két évtizede vagyok egy civil környezet- és természetvédelemmel foglalkozó szervezet, a Zsámbéki-medence Tájvédelmi Egyesület egyik vezetője. Ez lehetőséget ad arra, hogy az állampolgári lehetőségeken túl a társadalmi szervezetek jogszabályokban biztosított jogosítványaival szükség esetén éljek/éljünk. Mivel alapszabályunk szerinti tevékenységünk kiterjed a Zsámbéki-medence összes településére, ezért folyamatosan figyelemmel tudjuk kísérni a térséget érintő fejlesztési terveket, változásokat. Például szükség esetén véleményezzük a településrendezési terveket, miután ügyfélként bejelentkeztünk az illetékes hatóságoknál. Ennek jogalapját a környezet általános védelméről szóló 1995. évi LIII. Tv. (Kv. tv.) 98. § (1) bekezdése adja:

"A környezetvédelmi érdekek képviseletére létrehozott egyesületeket és más, politikai pártnak, érdekképviseletnek nem minősülő - a hatásterületen működő - társadalmi szervezeteket (a továbbiakban: szervezet) a környezetvédelmi államigazgatási eljárásokban a működési területükön az ügyfél jogállása illeti meg. A szervezet joga, hogy közreműködjön a működési vagy tevékenységi területét érintő területfejlesztési, területrendezési tervek és környezetvédelmi programok kidolgozásában."

Ennek kézzel fogható, gyakorlati eredménye, hogy véleményünk kötelező jelleggel, írott anyagként jelenik meg az egyeztető eljárás folyamán. Tény, hogy észrevételeinket nem kell figyelembe venni, ennek ellenére azonban volt már arra is példa, hogy a társhatóságok figyelmét külön felhívták pontokba szedett álláspontunk figyelembe vételére. (Ugyanakkor egy egyszerű civil lakosként beadott észrevétel esélyesen egy sötét fiók mélyén végezné.)

Önkormányzati képviselői oldal:

Jelenleg a harmadik ciklus munkájában veszek részt Páty Község Önkormányzatában. Mint képviselő, így már a döntéseket előkészítő szakaszban tudok közvetlen információkhoz jutni. A mozgástér azonban más, ugyanis csak képviselő-testületi felhatalmazással lehet bizonyos ügyekben eljárni. Ezt a felhatalmazást pedig általában elég nehéz megszerezni, ugyanis bizonyos esetekben a kevés információval ellátott, szakmai kérdésekben nem jártas (ne adj Isten: külsőleg befolyásolt) képviselők vélt vagy valós gazdasági

érdekekre hivatkozva olyan értékrendet állíthatnak fel, melyek nem biztos, hogy összhangban állnak a fenntartható fejlődés feltételrendszerével. Ezt az álláspontjukat az önkormányzatok általában a forráshiánnyal magyarázzák, de ez a szűk megközelítés nem elfogadható egy komplexen, globálisan gondolkodó környezetvédő szemével.

Összegezve: bármilyen furcsának is tűnhet, de "egyszerű" civil szervezeti képviselőként nagyobb lehet az érdekérvényesítő képességem/képességünk mint választott önkormányzati képviselőként. A Kv. tv. biztosítja a civil szervezetek véleményezési jogát a környezettel kapcsolatos állami és önkormányzati jogszabályok tervezeteivel kapcsolatban. Ezzel létrejöhet egy (sok esetben a gyakorlatban is megtapasztalt) furcsa, szokatlan helyzet. Mivel a képviselő-testületi döntések a demokrácia szabályai szerint többségi szavazattal jönnek létre, ha személy szerint valamivel nem értek egyet, attól még része vagyok annak a döntésnek is, melyben én kisebbségben nem-mel szavaztam. Ezután mit lehet tenni? Hát "átmegyek civilbe" és véleményezem a "saját" döntésemet (is)... És láss csodát: a szakhatósági egyeztetési eljárás során számtalan esetben figyelembe vették egyesületünk észrevételeit. Igaz ez természetesen nem történt volna meg, ha kifogásaink, javaslataink szakmailag nem lettek volna megalapozottak. Ehhez azonban számtalan belső és külső szakértő részvételére, segítségére is szükségünk van.

Állampolgári oldal:

Nem utolsó sorban természetesen több mint fél évszázada a rossz döntések szenvedő alanya, **állampolgár, lakos vagyok**. Ez a legkényelmesebb szerep. Ebben a minőségemben megtehetem mindazokat a jogcselekményeket, melyeket más minőségemben nem. Elégedetlenkedhetek, zúgolódhatok és élhetek a véleménynyilvánítás számtalan törvényes eszközrendszerével.

Miután tisztáztuk a különböző társadalmi szerepek előnyeit, hátrányait, vegyük sorra azokat a **stratégiai szempontokat**, melyek a környezetvédelmi érdekek hatékony érvényesítéséhez elengedhetetlenek!

1. Elfogadtatás, hitelesség, információgyűjtés

Úgy vélem, az elmúlt évtizedek alatt, sikerült alaposan kiismernem a döntéshozók trükkjeit, taktikáit, azt, hogy mely résztvevő kinél, és hogyan - milyen módon - próbál meg eljárni érdekeinek érvényesítése céljából. Éppen ezért, nekünk, zöld aktivistáknak is mindent meg kell tennünk annak érdekében, hogy ismertek és természetesen **hitelesek legyünk**. Azért, hogy nevünk, bejusson a köztudatba, azaz **megismerjenek minket**, illetve az általunk képviselt szervezetet. Ugyanakkor az is nagyon fontos, hogy **elfogadjanak minket: a döntéshozók**, valamint a döntéshozókat befolyásolni képes csoportok. Kik is ezek? Elsősorban a **beruházók**. Őket mindenképpen meg kell ismernünk, főként a "múltjukat". Megbízható források alapján tisztázni kell, hogy eddigi tevékenységük során mennyire voltak "környezetbarátok", voltak-e konfliktusaik beruházásaik megvalósításával, vagy azok üzemeltetésével összefüggésben. Legyenek azok határon innen, vagy határon túli tevékenységek. Annak is jó ha utána nézünk, hogy az eddig velük munkakapcsolatba került zöld szervezeteket partnerként elismerték-e? Az egyre inkább véleményt nyilvánító lakosság jogos észrevételeit figyelembe vették-e korábbi döntéseik során? A területileg illetékes környezetvédelmi felügyelősegen tájékozódhatunk arról, hogy érkeztek-e panaszok az adott cég tevékenységével összefüggésben. A környezetet hulladékkal, zajjal, légszennyezőanyaggal stb. terhelő cégek a tényleges kibocsátásukat kötelesek évente jelenteni a hatóságoknak. Ezek a **környezeti adatok** jogszabály alapján **közérdekű adatok**, és mint ilyeneket minden kérelmezőnek (tehát állampolgárnak, civil szervezetnek, vállalkozásnak, önkormányzatnak stb.) ki kell adni. (Itt jegyzem meg, hogy a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium honlapjáról próbaüzemben - évtizedes késést követően - elérhető az Országos Környezeti Információs Rendszer). Természetesen ezeket az adatokat tovább is lehet, sőt a környezeti szemléletformálás érdekében tovább is kell adni A Magyar Köztársaság Alkotmánya kimondja, hogy a Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a szabad véleménynyilvánításra, továbbá arra, hogy a közérdekű adatokat megismerje, illetőleg terjessze [61. § (1)].

Sok, és főleg hasznos információt szerezhetünk, ha ellátogatunk a nálunk letelepedni szándékozó vállalkozásnak az országban fellelhető másik telephelye környékére. Ott egész egyszerűen nem kell mást tennünk, mint elbeszélgetni a szomszédokkal. Ha valakik, hát ők biztosan fel fogják sorolni azokat a problémákat, - már ha vannak - melyek esetleg konfliktusokat okoznak. A szóbeszédből azt is meg lehet tudni például, hogy miért vált telephelyet a cég. Esetleg azért mert megunták a sok lakossági tiltakozást, vagy tönkre mentek és átmenekülnek máshova, de azt is meg lehet tudni, hogy milyen végzettségű munkaerőt alkalmaztak, és hány főt. Előfordulhat az is, hogy azért váltanak, mert letelt az az időszak, amelyre az adott önkormányzat vállalkozásuk letelepedését segítő adókedvezményt adott. Ebben az esetben például el kell azon gondolkodni, hogy hosszú távon lehet -e számolni új helyükön iparüzési bevétellel. Előfordulhat az is, hogy csak kinőtték telephelyüket, és többszörösére kívánják termelésük kapacitását növelni. Ez lehet jó is, de azért fontos odafigyelni és számolni. Sajnos azonban volt már precedens arra is, hogy egy új beruházó előadta, hogy egyes környezetre kockázatos anyagok tekintetében milyen mennyiségű napi kibocsátása lesz működése során. Ez még környezetvédelmi szempontból tolerálható lett volna, azonban a bemutatott dokumentumok és kérdések után kiderült, hogy idővel az üzem három műszakban dolgozna a gazdaságosság érdekében. Ezzel a kibocsátott mennyiség háromszorosára emelkedett volna, mely már nagyságrendi eltérés...

Ugyancsak nagyon fontos, hogy hatékony érdekérvényesítő tevékenységünk érdekében megnyerjük magunknak a döntéshozókat. Tehát tulajdonképpen úgy is mondhatnám, mást sem kell tenni, mint folyamatosan lobbizni azért, hogy nélkülünk ne születessenek fontos döntések. Ha pedig ezek egy másik, nálunk jobban lobbizó érdekcsoport érdekeinek megfelelően jöttek létre, akkor azért kell lobbizni, hogy bebizonyítsuk, elsősorban nem nekünk, hanem az összes döntéshozónak az elemi érdeke, hogy megváltoztassák eredeti, hibás és nem kellően átgondolt döntésüket. Tehát nem teszünk mást, minthogy felhívjuk a döntéshozók figyelmét - abszolút jó szándékúan! - hogy mi csak és kizárólag az Ő jól felfogott érdekében cselekszünk. A hangsúly azon van, hogy elérjük a célszemélynél, hogy ha elfogadja érveimet-érveinket az neki is jó lesz, például azért, mert nem fogjuk Őket sem, mi sem a lakosság zavarni az ügyben. Nem fogunk ellenük tiltakozó akciókat szervezni, és hosszú távon hasznuk származik belőle, hiszen zavartalanul folytathatják tevékenységüket.

Szintén hasznos sok esetben, ha személyesen informálódunk a képviselő-testületi ülések előtt, annak érdekében, hogy megtudjuk, **az egyes képviselők valójában ki(ke)t is képviselnek**. Mind a magunk, mind a jövő nemzedék érdekében fontos tudnunk, hogy választott képviselőink mennyiben veszik figyelembe a környezet és természetvédelmi érdekeket, a fenntarthatóságot döntésük meghozatala során? Különösen fontos, hogy tudjuk, miként foglaltak állást a települési környezet állapotát, a lakosság életminőségét az átlagosnál jobban terhelő beruházások, illetve az ezzel kapcsolatos döntési sorozatok meghozatala során. Jó ha tudjuk, hogy a testületi ülések kevés kivételtől eltekintve nyilvánosak, így az elhangzott felszólalások, vélemények közérdekű adatok és szabadon felhasználhatók, idézhetők. Fontos kiemelni, hogy a nyilvános képviselő-testületi üléseken a képviselők hozzájárulása nélkül is készíthető hang és képfelvétel. Mindezekből következik, hogy egyes nagy jelentőségű, pl. környezetet érintő döntések meghozatala napján egyfajta nyomásgyakorlásként minél több állampolgár látogasson el a testületi ülésre és csendben, az ülés megzavarása nélkül nyilvánítson véleményt (például fejcsóválással, jegyzeteléssel, vagy csupán aktív megfigyelőként, számonkérően nézzen...

2. Célszemély(ek), célok, kompromisszumok és szövetségesek

Ki is Ő, kik is Ők? Elsősorban a döntéshozó, vagy a döntés(ke)t befolyásoló személy(ek), mint pl. az előbb említett képviselők vagy egyéb szervezetek, az ellenérdekeltek beruházási csoportok stb. Nem mindegy, hogy mikor... kinél/kiknél... milyen sorrendben kezdjük el az érdekérvényesítést. Fontos tisztázni, hogy az érdekérvényesítés, során valójában mit is teszünk? Nem mást, minthogy megszerezzük a célszemélyek, csoportok támogatását. Felvetődhet a kérdés joggal: miért is emeltük fel a szavunkat? **Valamiért - vagy valami ellen?** Ehhez előzetesen pontosan meg kell határozni **az elérni kívánt célt**. Persze az elérni kívánt cél nem biztos, hogy ugyanaz, mint a tárgyalások során **sugallt és hangoztatott cél!** És miért nem ugyanaz? Hát azért, mert a valódi kitűzött cél idő előtti nyilvánosságra hozása tárgyalási esélyeinket valószínűleg rontaná! Miért?

Azért, mert **az eredmények elérése érdekében kompromisszumokat kell kötnünk**. Elvtelen kompromisszumokat? NEM! De hát, ha kompromisszumot kötök, akkor tulajdonképpen feladok valamit a nézeteimből, elveimből. Szabad ezt? IGEN, SŐT KELL! Hogy miért? Hát azért, mert így lehetőséget adok a célszemélyeknek arra, hogy alkudozzanak velem, ajánlatokat tegyen, meggyőzzön engem. És ha mindezt szakmai érvekkel alátámasztva teszi, **akkor hagyom, hogy meggyőzzön engem!** És természetesen hajlandó vagyok elfogadni az ő érveit **az ésszerűség határán belül**. Elfogadni, azaz kompromisszumot kötni. És így kikényszeríteni, hogy esetleg jövőbeni nyeresége terhére, de beépítsen, megvalósítson olyan biztonsági elemeket (szűrőt, monitoring rendszereket stb.), melyek lényegesen csökkenteni fogják az adott beruházás környezet terhelését.

Mi is ennek a kompromisszumkészségnek az előnye? A döntéshozó látni fogja, hogy **nem ellenféllel** áll szemben, hanem egy korrekt, felkészült és belátó - **tárgyaló féllel**. Ugye emlékeznek rá, hogy a tárgyalásra való felkészülés során körbejártuk a hatóságokat, szomszédokat stb. és felkészültünk a leendő "partnerből"? Az is egyértelmű, hogy egyenlő esélyekkel csak akkor indulhatunk, ha a két fél partnerként tárgyal. Ezek vagyunk mi... Egy olyan ember, aki lényegében részben elfogadta a másik fél érveit. Tehát azzal a jóleső érzéssel állhat fel partnerünk az asztaltól, hogy sikerült szakmai érveit velünk elfogadtatni, hiszen "engedtünk" a kiindulási állapotból. **De valóban engedtünk?** Igen, abból a szintből, amivel leültünk vele alkudozni bizonyosan. Mi elértük azt a célt, azt a szintet, amelyet valóban el akartunk érni...

Tehát nem tettünk mást, mint magasabbra tettük a lécet (célt) annak érdekében, hogy a másik fél érvrendszerét figyelembe véve (már ha vannak ilyenek...) tudjunk engedni, azaz kompromisszumot kötni. Így elterjedhet rólunk, hogy mi hajlandóak vagyunk mások véleményét is meghallgatni. És ez így természetes. Ha hiteles szakmai érveket hoznak fel, akkor azokat mi igyekszünk figyelembe venni, és épen ezért máskor is szívesen le fognak ülni velünk tárgyalni. Persze az érdekérvényesítésnek ez a módja **csapatmunkát követel!** Ennek megfelelően előzetesen fel kell mérnünk, hogy **kik lesznek a segítőink**, és kik lesznek azok, akik csak a háttérből fognak segíteni. Nagyon sok esetben tapasztaltam, hogy olyanok is segítenek a háttérből, akik ugyanezt nem merik nyíltan felvállalni. Például azért, mert valamely családtagjuk, rokonuk önkormányzati fenntartású intézményben dolgozik, és feltételezné, hogy egy ügy melletti kiállása következtében esetleg hamar az utcán találná magát. (No persze teljesen szabályos módon - például átszervezés folytán szűnne meg a munkahelye...) Mindebből következik, lehet, hogy attól azoktól kapjuk a legtöbb háttér segítséget akik a legjobban szídnak nyíltan. Igen fontos tisztázni, hogy **kik lesznek a barátaink és kik az "ellenségeink"**, és... kik lesznek az "ellenségeink" ellenségei? **Hiszen az "ellenségeink" ellenségei a mi szövetségeseink is lehetnek!**

3. Meg kell próbálni, gondolkodnunk a másik fejével!

Tehát választ találni arra a kérdésre, hogy: "mit is tennék én fordított helyzetben?". **Miért is fontos ez?** Hát azért, mert így egy lépéssel előrébb járhatok. Bizony ez nem más, mint egy sakkjáték. Ki kell találnunk a másik gondolatát. És azt úgy kell megfogalmaznunk, ahogy a másik oldal hallani szeretné. Miért? Azért mert így észrevétlenül rá tudom kényszeríteni az akaratomat - akaratomat. Abban azt hiszem egyetérthetünk, hogy nincs olyan ember, aki sohasem lobbizott? Már gyermekkorban elkezdjük: egy kis édességért, de akár egy mosolyért. Felnőtt korban pedig lobbiznak a polgármesternél, képviselőnél, tanácsnoknál, nyugdíjasklubokban, dalárdákban stb. **Hassunk a célszemély hiúságára.** Például, készítsünk egy potenciális támogatókat felsoroló listát, ami tartalmazza azokat a szereplőket, akiket még meg akarunk keresni. De készíthetünk egyéb listákat is, pl: eddigi támogatók, önkéntes segítők, szponzorok... (nem feltétlenül anyagi értelemben, hanem például információs forrás szempontjából stb.). És láss csodát, az a lista nem egy esetben a konkurens cég, vagy a potenciális üzleti ellenfél nevével kezdődik... De természetesen lehet számtalan variáció, például: **támogatók, kiemelt támogatók.** Itt kell felsorolni olyan szervezeteket, személyeket, **akikkel jó egy csoportban lenni**, akiknek, amiknek e mellett vélhetően nagy a PR értékük is.

Pár évvel ezelőtt **nem egy teherforgalmú repülőtér létesítése ellen emeltük fel szavunkat, hanem azért, hogy ne települjön le egy, az idegenforgalom és a falusi turizmus felvirágoztatását gátló beruházás** stb. Az ismert példa: a pohár félig van tele, vagy félig üres? Nézőpont kérdése...

Egy nagyon fontos stratégiai szempont, mely az előző példából is kitűnt: **a kompromisszumért mindig ajánljunk valamit cserébe, valamilyen alternatívát.** Például zöldmezős helyett barna mezős beruházást...

Felvetődhet a kérdés, szabad-e, kell-e ennyit "harcolni"?

Már többször leírtam, és hitvallásomnak is tekintem: ha valamiért - vagy valami ellen felemeljük a szavunkat, akkor mindig lesznek akik hátsó szándékokat egyéni érdekeket fognak belemagyarázni cselekedeteinkbe, ezért **támadások keresztüében kell tevékenykednünk.** Lehet, hogy a cél előtt fognak igaztalan vádakkal elgáncsolni minket.

De minket vigyen előre az a hitünk, meggyőződésünk, hogy amit teszünk, azzal a céllal tesszük, hogy hosszú távon épített és természeti környezetünk alakításában az adott körülmények között a legharmonikusabb állapotot hozzuk létre - **egy szebb élhetőbb világ fennmaradásáért!**

Köszönet

Végezetül szeretnék köszönetet mondani elsősorban a lakosságnak és mindazoknak, akik bármilyen módon segítettek munkámat. Tevőlegesen, jó szóval, szakértelmükkel, tanáccsal, biztatással stb. Az eredményeket közösen értük el. Ebből következik, hogy sikereink az Önök támogató együttműködése nélkül nem valósulhattak volna meg.

Zárszóként:

*"Az ember nem csak azért felelős, amit tesz,
hanem azért is, amit nem tesz meg."
(Prótagorasz)*

Zsarnóczy István
[Zsámbéki Medence Tájvédelmi Egyesület
(ZSMTE), Páty, zsarnoczy@zsmte.hu]